

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 331.556.4-028.71

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.62-2>

Богородицька Г.Є.

кандидат економічних наук, доцент
Університет митної справи та фінансів

Трудова М.Є.

кандидат економічних наук
Університет митної справи та фінансів

Слізко М.Д.

студент
Університет митної справи та фінансів

Bogorodycka Anna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
University of Customs and Finance

Trudova Marina

Candidate of Economic Sciences
University of Customs and Finance

Slizko Maria

Student
University of Customs and Finance

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Богородицька Г.Є., Трудова М.Ю., Слізко М.Д. Сучасні тенденції міжнародних міграційних процесів.

Стаття присвячена аналізу сучасних тенденцій у міжнародних міграційних процесах. Аналіз сучасних тенденцій побудовано на підставі аналізу залежності демографічного становища країн від міжнародної трудової міграції. Крім того, у статті здійснено аналіз сучасних міграційних процесів у гендерному, віковому, освітньому та кваліфікаційному розрізі. Аналіз здійснено з використанням таблиць та малюнків. Встановлені такі тенденції: за останні роки відбувається компенсація скорочення населення та обсягів трудових ресурсів у розвинутих країнах за рахунок міграції робітників із менш розвинутих країн. У гендерній структурі міжнародних міграційних потоків переважають мігранти-чоловіки, а головними галузями діяльності мігрантів-жінок є торгівля та інші контактні галузі діяльності. Середній вік мігрантів, як чоловіків, так і жінок, становив від 25 років до 49 років. Найбільш потрібними є фахівці із середньою та вищою освітою, з середнім та вищим рівнем кваліфікації.

Ключові слова: міжнародна міграція трудових ресурсів, демографічне становище країн, мігранти-чоловіки та мігранти-жінки, середній вік мігрантів, рівень кваліфікації, рівень освіти, гендерна структура міграційних потоків.

Богородицкая А.Е., Трудовая М.Ю., Слизко М.Д. Современные тенденции международных миграционных процессов.

Статья посвящена анализу современных тенденций в международных миграционных процессах трудовых ресурсов. Анализ современных тенденций построен на основе анализа зависимости демографического положения стран от международной трудовой миграции. Кроме того, в статье приведен анализ современных миграционных процессов в гендерном, возрастном, образовательном и квалификационном разрезе. Анализ осуществлен с использованием таблиц и рисунков. Установлены такие тенденции: в последние годы происходит компенсация сокращения населения и объемов трудовых ресурсов в развитых странах за счет миграции работников из менее развитых стран. В гендерной структуре международных миграционных потоков преобладают мигранты-мужчины, а основными отраслями деятельности мигрантов-женщин является торговля и иные контактные отрасли деятельности. Средний возраст мигрантов, как мужчин, так и женщин, составляет от 25 лет до 49 лет. Наиболее востребованными являются специалисты со средним и высшим образованием, со средним и высшим уровнем квалификации.

Ключевые слова: международная миграция трудовых ресурсов, демографическое положение стран, мигранты-мужчины и мигранты женщины, средний возраст мигрантов, уровень квалификации, уровень образования, гендерная структура миграционных потоков.

Bogorodycka Anna, Trudova Marina, Slizko Maria. The modern trends of international migration of labor resources. This article is dedicated to analyze of modern trends of international labor resources migration. Analyze of modern trends was built on basic of analyze of demographic station country dependence on international labor migration. Besides, at the article the analyze of modern migration process by gender, age, education and qualification level was given. Analyze was done using tables and pictures. Such tendencies were installed: last year's compensation of population decline and accordingly volume of labor resources in developed countries come at the expense of labor resources migration from less developed countries. At gender structure of international migration men dominated, but at the main fields of contact activities women are dominated. These contact activities are trade, medicine, education. Average age of men and women migrators are from 25 years to 40 years. The most demanded specialist are secondary and high education specialist. Also the most demanded specialist are secondary and high quality level specialist. A lot of scientific works of native and foreign authors are dedicated to the problem of international labor migration. These works are dedicated to the problems of problems and prospective of international labor migration, especially international labor migration at Europe, for example of France and Great Britain, economic nature of international labor migration and casual relationship between volume migration and state migration policy. The main aim of the article is definition and analyze of modern trends of international labor migration. As conclusion were define such trends: as consequently of dependence industrial countries from less developed countries is general drop of quality level of labor resource and drop level of economics. Women are more at service and another contacts fields. It leads to feminization of labor immigration to development countries. Middle age of men and women migration is 25-49 years, they have secondary and high education and have middle and high qualification level. It indicates to future consequences: the age of migration does not allow migration to work to long, but for young resources take too much time for studding.

Key words: international labor resource migration, demographic position of country, migration-men and migration-women, middle age of migration, qualification level, education level, gender structure of migration.

Постановка проблеми. Сучасний міжнародний рух робочої сили характеризується погіршенням демографічної ситуації в економічно розвинутих країнах, а також хаотичною та етнічною різноманітністю міжнародної міграції робочої сили. Так, наприклад, у багатьох високорозвинутих країнах саме іммігранти компенсують значне падіння чисельності населення: у США на 50%, Канаді – на 70%, Швеції – на 80%, Угорщині – на 100%. Водночас, як наслідок, у країнах Центрально-Східної Європи – Польщі, Румунії та Україні – відчувається зменшення кількості населення за рахунок еміграції. Таким чином, країни зацікавлені у іммігрантах для усунення міграційного сальдо та підтримання ВВП [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам міжнародної міграції робочої сили присвячені окремі роботи вітчизняних та іноземних фахівців. Зокрема, загальні проблеми, стан та перспективи міжнародної міграції робочої сили були розглянуті К.В. Бонларевською [2], особливості міжнародної міграції робочої сили в Європі на прикладі Франції та Великобританії були розглянуті в роботі А.А. Мороз [3], економічна природа міжнародної міграції трудових ресурсів та причинно-наслідковий зв'язок обсягів міграційних потоків із міграційною політикою держав розглянуті національними вченими [4]. Але зараз виникла необхідність аналізу сучасних тенденцій у галузі міжнародної міграції трудових ресурсів.

Формулювання завдання дослідження. Головною метою статті є визначення та аналіз сучасних тенденцій міжнародних міграційних процесів трудових ресурсів. Головна мета досягається через такі завдання, як: встановлення залежності демографічного становища країн та міграції населення, аналіз міграційних потоків у віковому, освітньому та кваліфікаційному розрізі. Головна мета досягається через встановлення подальших наслідків головних тенденцій міжнародних потоків трудових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Активні процеси трудової міграції підвищують демографічну залежність країн, ця тенденція найбільш актуальна у розвинутих країнах із високим рівнем життя. Так, частка мігрантів у країнах із високим рівнем доходів у 2016 році становила 15%, а у 2020 році – 21% [5, с. 17]. За даними МОП, на розвинені країни припадає 71,2% іммігрантів. Частка міжнародних мігрантів у загальній структурі населення з високим рівнем доходів становить 15% проти 3% середньосвітового її значення. Країни із середнім рівнем доходів населення є основними країнами-донорами.

За даними міжнародної організації праці, динаміка змін співвідношення міжнародних мігрантів за рівнем розвитку країн призначення і походження наведена у таблиці 1.

Динаміку змін співвідношення розподілу мігрантів за рівнем розвитку країн призначення та походження відображено на рис. 1.

Аналіз динаміки змін розподілу міжнародних мігрантів за рівнем розвитку країн призначення і походження свідчить про таке: в період із 2016 до 2020 років найбільші зміни у співвідношенні як країн походження, так і країн призначення відбувались у групі країн із середнім рівнем доходів, причому у країні призначення відсоток із групи країн із середнім рівнем доходів скорочувався із 79% у 2016 р. до 71% у 2020 р. за рахунок його зростання до країн із високим рівнем доходів – із 15% до 21% за вказаний період.

Аналіз показав, що за період 2016–2019 років ріст частки мігрантів у загальній чисельності населення на 6% супроводжується демографічною залежністю розвинених країн від міграційного чинника. Поглиблений аналіз глобальних процесів щодо реалізації просторової мобільності населення надає висновок, що цей етап міграційних процесів знаходиться на грані ризику неконтрольованого глобального перерозподілу люд-

ських ресурсів. Практика міграційного режиму, яка існує у кожній конкретній державі нині, недостатня. Як вихід, на етапі протидії міграційним втратам запропонована організація системного міжнародного моніторингу, за яким необхідно визначити рівень просторової мобільності населення з розподілом його в окремих державах; визначити науково обґрунтовані межі просторової мобільності; сформувати інформаційний базис міграційних політик на цьому етапі.

До функцій міжнародного моніторингу необхідно включити аналіз стану та тенденцій міграційних процесів у розрізі фактору впливу на професійні якості трудових мігрантів: вікову структуру; гендерний стан; рівень освіти; професійний рівень.

Під час розгляду питомої ваги жінок – трудових мігрантів необхідно врахувати, що, відповідно до світового звіту МОМ за 2020 рік, жінки-мігранти становлять близько 74% працівників сфери послуг, а зважа-

ючи на те, що серед мігрантів сфери медицини, торгівлі більшість становлять також жінки, це унеможливило безконтактну роботу в умовах пандемії. Отже, питома вага жінок – трудових мігрантів за 2020 рік знизиться і становитиме 37,3% (рис. 2).

Отже, в період із 2017 р. до березня 2020 р. питома вага жінок-мігрантів зростала. Так, з 2017 до 2019 р. зростання становило 0,9%; починаючи з березня 2020 року, коли пандемія COVID-19 почала набирати обертів, зважаючи на те, що жіночі професії і спеціальності найбільш контактні та вразливі до пандемії, чисельність жінок – трудових мігрантів скоротилася на 12% і становила 37,3% питомої ваги [6].

Вікові категорії трудових мігрантів є важливою часткою якісних характеристик трудових мігрантів. Зважаючи на те, що чисельність вікових категорій трудових мігрантів зменшувалася у 2020 році на одному рівні, співвідношення між чоловіками і жінками-

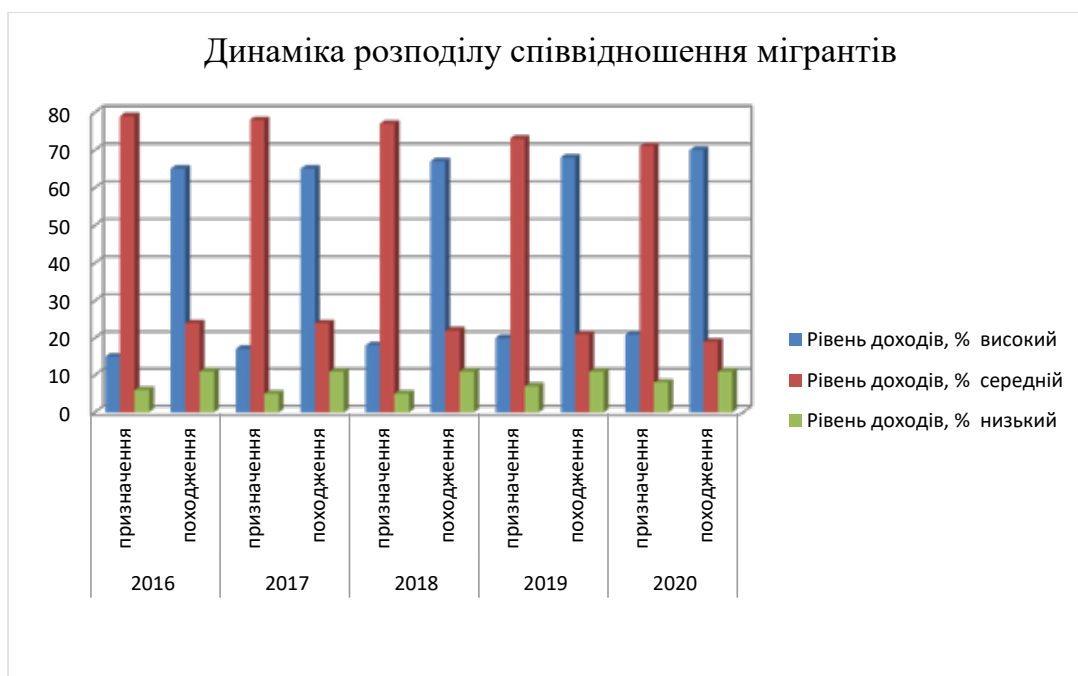

Рис. 1. Аналіз динаміки змін розподілу міжнародних мігрантів у період 2016–2020 років

Джерело: систематизовано автором на основі [5]

Таблиця 1

Динаміка співвідношення розподілу мігрантів за рівнем доходів країн призначення та походження

Роки дослідження	Країни	Рівень доходів, %		
		високий	середній	низький
2016	призначення	15	79	6
	походження	65	24	11
2017	призначення	17	78	5
	походження	65	24	11
2018	призначення	18	77	5
	походження	67	22	11
2019	призначення	20	73	7
	походження	68	21	11
2020	призначення	21	71	8
	походження	70	19	11

Джерело: систематизовано автором на основі [5]

мігрантами залишалося незмінним. За даними МОМ побудуємо таблицю динаміки вікових категорій трудових мігрантів у період 2017–2020 рр. у світовому вимірі (табл. 2).

Отже, аналіз динаміки вікових категорій трудових мігрантів чоловіків за вказаний період вказав на пріоритет вікових категорій у віці 25–49 років із 40% у 2017 р. до 42% у 2020 році, вікова категорія 15–24 рр. також зростає із 12% до 15% за той же період, а вікова категорія 50–65 років, навпаки, скоротилась із 7% до 5%.

Серед жінок вікова тенденція майже стабільна. Так, категорія 25–49 рр. зростає із 39% до 40,5%, категорія 15–24 рр. зростає із 12% до 13%, найбільш старша категорія 50–65 років скорочується з 7% до 5%.

За даними МОМ проаналізуємо динаміку змін освітнього рівня трудових мігрантів у період 2017–2020 рр. у світовому вимірі (табл. 3).

Аналіз динаміки освітнього рівня за період 2017–2020 років вказує, що освітній рівень мігрантів-жінок вищий, ніж чоловіків. Неповна освіта скорочу-

ється, вища – зростає і у чоловіків, і у жінок. Середня освіта, яка мала найвищий показник у 2017 році, зменшується на користь вищої і знизилася з 41,9% до 38,9% за цей період. Вищий рівень освіти у чоловіків зріс із 35,9% до 39,7% і таким чином випередив рівень середньої освіти на 0,8%. Подібна тенденція спостерігається і у жінок. Рівень середньої освіти за вказаний період скоротився з 42,1% до 41%, рівень вищої освіти зріс із 39,7% до 41,3%.

Рівень спеціальної академічної освіти зростав із 9,7% до 10,3% серед чоловіків і з 8,3% до 11,5% серед жінок. За даними МОМ у світовому вимірі кваліфікації трудових мігрантів проаналізуємо динаміку рівня змін кваліфікації в період 2017–2020 років (табл. 4).

Аналіз динаміки змін рівня кваліфікації чоловіків показує, що рівень кваліфікації залежить від рівня освіти. Середній рівень кваліфікації у чоловіків із 2017 до 2020 р. знижувався із 45% до 34,5%, водночас рівень високої кваліфікації зростав із 31,4% до 42,3%. Низький рівень кваліфікації з низки причин

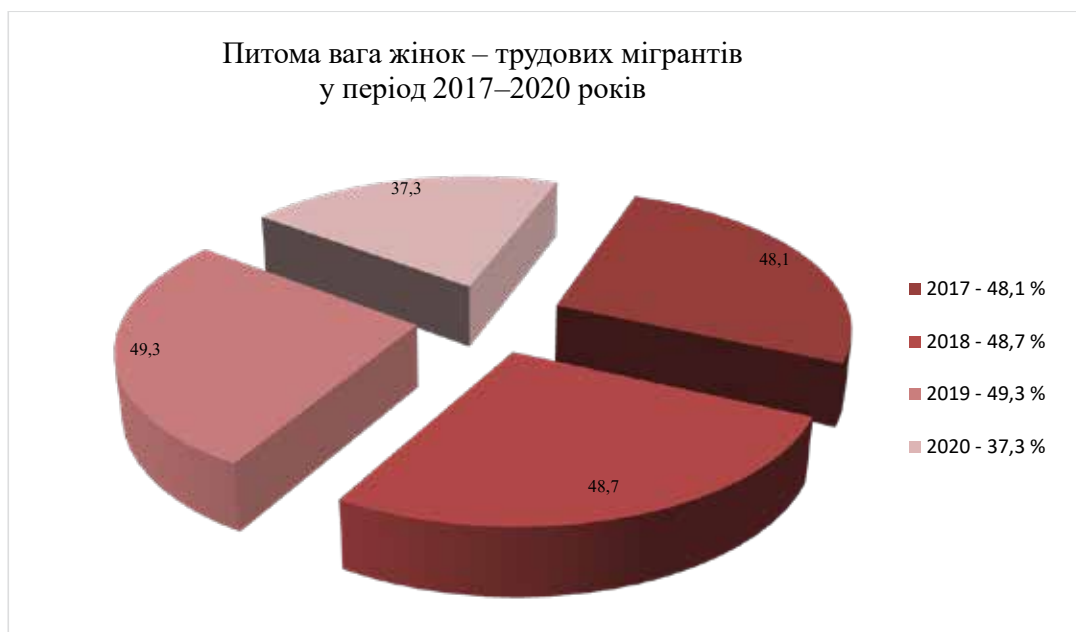

Рис. 2. Аналіз динаміки питомої ваги жінок – трудових мігрантів

Таблиця 2

Динамік вікових категорій трудових мігрантів в період 2017–2020 рр.

Вік трудових мігрантів	Одиниця виміру	Чоловіки:			
		Роки аналізу			
		2017	2018	2019	2020
15–24	%	12	13	12	13
25–34	%	40	43	44	43
35–49	%	40	38	39	41
50–65	%	8	6	5	3
Жінки:					
15–24	%	15	14	13	14
25–34	%	44	45	46	46
35–49	%	34	33	35	35
50–65	%	7	8	6	5

Джерело: систематизовано автором на основі [6]

Динаміка змін освітнього рівня трудових мігрантів

Чоловіки:					
Освіта трудових мігрантів	Одиниця виміру	Роки аналізу			
		2017	2018	2019	2020
неповна	%	12,5	13,0	12,0	11,1
середня	%	41,9	37,7	38,0	38,9
вища	%	35,9	37,4	38,1	39,7
спеціально-академічна	%	9,7	11,6	11,9	10,3
Жінки:					
неповна	%	10,9	9,6	8,1	6,2
середня	%	42,1	40,3	39,9	41,0
вища	%	39,7	40,1	40,9	41,3
спеціально-академічна	%	8,3	10,0	11,1	11,5

Джерело: систематизовано автором на основі [6]

Таблиця 4

Динаміка змін рівня кваліфікації трудових мігрантів

Чоловіки:					
Рівень кваліфікації	Одиниця виміру	Роки аналізу			
		2017	2018	2019	2020
низький (некваліфіковані)	%	14,1	13,7	12,1	11,5
середній	%	45	35,8	34,9	34,5
високий	%	31,4	39,5	41,1	42,3
найвищий	%	9,5	11,0	11,9	12,7
Жінки:					
низький (некваліфіковані)	%	11,5	10,2	9,7	9,3
середній	%	55,3	48,7	47,3	46,4
високий	%	27,5	34,2	35,3	36,2
найвищий	%	5,7	6,9	7,7	8,1

Джерело: систематизовано автором на основі [7]

знижувався за вказаний період із 14,1% до 11,5%, що вказує на те, що некваліфіковані працівники навчалися та підвищували свій рівень кваліфікації. Подібна ситуація спостерігається і у жінок: зниження середнього рівня кваліфікації з 55,3% до 46,4% супроводжувалося підвищенням високого рівня кваліфікації із 27,5% у 2017 році до 36,2% у 2020 році.

Особливо необхідно підкреслити роль трудових мігрантів із спеціальною академічною освітою та найвищим рівнем кваліфікації. Як свідчить міжнародна практика, велика частка міжнародних розробок приносить прибутки та надприбутки. Аналіз показує, що зростання трудових мігрантів із найвищою кваліфікацією серед чоловіків за вказаний період становило 3,2%, серед жінок – 2,4%. Тобто є потенціальна можливість наукових розробок. Але розробки потребують великих вкладень зараз, а прибутки будуть через довгий час. Країна-донор має слабку економіку та не має можливості швидких вкладень у розробку. Країни-реципієнти із сильною економікою вкладають кошти у розробку науковця, сприяючи імміграції науковця разом із його розробкою, переводячи потенційний капітал у свою країну.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна виокремити такі головні тенденції у сучасних міграційних процесах трудових ресурсів:

– по-перше, поява та збільшення демографічної залежності індустріальних розвинутих країн внаслідок старіння та природного скорочення населення. Як наслідок, поява залежності економіки розвинутих країн від трудових ресурсів менш розвинутих країн, також у перспективі загальне зниження рівня якості трудових ресурсів та зниження рівня ефективності економіки;

– по-друге, у гендерному розрізі найбільший відсоток припадає на чоловіків, але спостерігається так звана фемінізація галузі послуг та контактних сфер. У майбутньому це може привести до фемінізації імміграції до розвинутих країн;

– по-третє, середній вік мігрантів-чоловіків та жінок становить 25–49 років, з вищою або середньою освітою та з високим рівнем кваліфікації. Це вказує на такі майбутні наслідки: вік мігрантів не дозволить мігрантам працювати досить довго, а на навчання молодих кадрів потрібен буде час. Таким чином, демографічна залежність розвинутих країн від менш розвинутих країн буде тільки поглиблюватися.

Список використаних джерел:

1. Ігдуйго А. Регіональні та локальні перспективи. Політика міжнародних мігруючих режимів. *Міжнародний журнал соціальних наук*. 2017. № 197. С. 131–142.
2. Бондаревська К.В. Міжнародна міграція робочої сили: стан, проблема, перспективи. *Бізнес. Інформ*. 2019. № 10. С. 44–49.

3. Мороз А.А. Миграция рабочей силы в странах Великобритании и Франции. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2016. Випуск 16. С. 15–18.

4. Ушенко Н.В., Покормяк А.С. Міжнародна міграція робочої сили: причинно-наслідковий аналіз. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 2(42). С. 68–72.

5. Біль М.М. Ретроспективний огляд просторової мобільності населення. Київ : Ін-т регіональних досліджень НАН, 2018. 17 с.

6. Пандемія і міграція : як пандемія COVID-19 впливає на трудових мігрантів. <https://www.ppl.org.ua/pandemiya-i-migraciya-yak-pandemiya-covid-19-vplyvaye-na-trudovix-migrantok.html>

7. Чорна В.О. Динаміка міграційних процесів: соціологічний аналіз. Київ, 2018. 246–290 с.

References:

1. Igdujgo A. (2017) Regional'ni ta lokal'ni perspektivy. Polityka mizhnarodnykh migrujuchykh rezhymiv [Regional and local perspectives. International migration region policy]. *Mizhnarodnyj zhurnal social'nykh nauk*, no. 197, pp. 131–142.

2. Bondarevs'ka K. (2019) Mizhnarodna migracija robochoji syly: stan, problema, perspektivy [International labor migration: conditions, problems, perspectives]. *Biznes Inform*, no. 10, pp. 44–49.

3. Moroz A. (2016) Migracija rabochej syly v stranakh Velikobritanii I Francii [Labor migration in Great Britain and France]. *Visnyk Kharkivs'kogk nacional'nogo univesitetu im V.N. Karazina, serija "Mizhnarodny vidnosyny. Ekonomika. Krajinovnavstvo. Turizm"*, vol. 16, pp. 15–18.

4. Ushenko N., Pokormjak A. (2018) Mizhnarodna migracija robochoj syly: prychnyno-naslidkovyj analiz [International labor migration: casual relationship]. *Mizhnarodnyj naukobij zhurnal "Internauka"*, no. 2(42), pp. 68–72.

5. Bil M. (2018) Retrospektivnyj ogljad mobil'nosti naseleennja [Retrospective revue of spece population mobiles]. Kyjv: Region Research Institute. (in Ukrainian)

6. Pandemija i migracija: jak pandemia COVID-19 vplyvae na trudovykh migrantiv [Pandamia and migration: how COVID-19 pandemia influence on labor migration]. URL: <https://www.ppl.org.ua/pandemiya-i-migraciya-yak-pandemiya-covid-19-vplyvaye-na-trudovix-migrantok.html>

7. Chorna V. (2018) Dynamika migracijnykh procesiv: sociologichnyj analiz. [Dynamic of international process]. Kyiv. (in Ukrainian)